

„A DÉMONOK SEREGÉT LEGYŐZŐ VADZSRA” CÍMŰ HAYAGRĪVA SZÁDHANA

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

TÉZISEK

"A démonok seregét legyőző vadzsra" című *skyer-sgang* hagyományvonal szerinti Hayagrīva szádhanáról írt doktori disszertációban az azonos című, híres tibeti Hayagrīva szádhana fordítását és exegézisét tűztem ki céloomul. A *Bdud-dpung 'joms-pa'i rdo-rje* című szádhana rendszerbe foglalva tárja elénk a *Skyer-sgang* Guhyasādhana-Hayagrīva kultusz gyakorlatsorát, szertartásrendjét. Világos stílusával, gyakorlati útmutatásaival méltán lett népszerű a tibeti és mongol buddhista szerzetesek, a kultusz gyakorlói közt.

A disszertáció tartalma

A bevezetésben összefoglalom a mű fordítása és elemzése közben felvetődött kérdéseket, és a megválaszolásukhoz szükséges kutatásokat, és röviden írok a szerző, az ötödik stong-'khor, valamint az újrafelfedező, a harmadik thu'u-bkwan koráról.

A szádhana központi istensége a lótorkú Hayagrīva, ezért a buddhista Hayagrīva alakjának külön fejezetet szenteltem a dolgozat elején, ahol az istenség kultuszára és ikonográfiájára vonatkozó szakirodalmat is ismertetem. Ezután következik a dolgozat témája, a szádhana szerkezeti elemzése, fordítása és tibeti szövegének közlése, latinbetűs átírásban. Az exegézisben, a szádhanát fejezetekre tagolva, az áldozati szertartás rendjéhez, illetve a meditáció lépéseihez kapcsolódó jelentős, vadzsrajána buddhista fogalmakat magyarázom, majd külön-külön fejezetekben a hagyománylánc lámáinak életrajzi adatait gyűjtöttem össze, és ismertetem a műben szereplő tanvédő istenségeket és démonokat. Az exegézisen kívül rövid értelmező magyarázatok, vagy ritkán előforduló kifejezések magyarázatai, tibeti és szanszkrit megfelelői a fordításhoz írt jegyzetekben szerepelnek. A függelék összefoglalja Kapstein kutatási eredményeit a *shangs-pa bka'-brgyud-pa* felekezetről.

A szádhana

Az ötödik stong-'khor, *Ngag-dbang bsod-nams rgya-mtsho* (1684-1752) 1725-ben, a fa kígyó évében írta meg *Rta-mgrin skyer-sgang lugs-kyi sgrubs-thabs bdud-dpung 'joms-pa'i*

rdo-rje ("A démonok seregét legyőző vadzsra" című *skyer-sgang* hagyományvonal szerinti Hayagrīva-szādhanā) című híres Hayagrīva szādhanáját, közeli tanítványa, az 'istenszobor-készítő szerzetes', *Ngag-dbang chos-grags* kérésére.

A mű a harmadik *thu'u-bkwan*, *Blo-bzang chos-kyi nyi-ma* (1737-1802) *gsung-'bum*-jában, műveinek összkiadásában található. A harmadik *thu'u-bkwan*, *Blo-bzang chos-kyi nyi-ma* maga is Hayagrīva kultuszának gyakorlója volt, feltűnően sok Hayagrīvához címzett művet gyűjtött össze, amelyeket javítva kiadás alá rendezett, s *gsung-'bum*-jába foglalt.

A disszertációhoz a 2000. évben Lhászában, az új *Zhol* nyomdában (*Lha-sa Zhol par-khang sar-pa*) nyomtatott *gsung-'bum* összkiadást vettem alapul. A harmadik *thu'u-bkwan* munkáinak e javított kiadása hagyományos, fadúcos nyomtatási technikával történt, elírás csak elvétve található benne, és igen jól olvasható. Digitális (scan) változata könnyen elérhető a tbrc.org honlapján. (TBRC No. W21507) Összehasonlító szöveggént a Magyar Tudományos Akadémia Keleti Gyűjteményében található fanyomatot használtam (MTA tib. 350.19.).

A szādhanához kapcsolódó művek

A harmadik *thu'u-bkwan* *gsung-'bum*-jában összesen ötvenkét Hayagrīvához szóló mű található, ebből egy *Rta-mchog gsang-sgrub-kyi sgrub-thabs* (Paramāśva-Guhyasādhana szādhanā), negyvenhat *Rta-mgrin gsang-sgrub* (Hayagrīva-Guhyasādhana) istenséghez címzett, vegyes műfajú alkotás, további öt vegyes műfajú alkotás.

Közülük a disszertációm témájául választott *Rta mgrin skyer sgang lugs kyi sgrub thabs bdud dpung 'joms pa'i rdo rje* (16 ff. Vol. 6. pp. 223-254.) című Hayagrīva szādhanához szorosan kapcsolódik a *Rta mgrin gsang sgrub kyi las byang bdud dpung 'joms pa'i rdo rje dang gtor bzlog gi kha skong le tshan kha shas* (5 ff. Vol. 6. pp. 255-264. "A démonok seregét legyőző vadzsra" című Hayagrīva-Guhyasādhana szertartási útmutatás „elhárító gtorma” kiegészítő fejezete részletesen), amely a *Bdud dpung 'joms pa'i rdo rje* függelékében röviden említett *gtor-bzlog* szertartást (251/2-3) írja le részletesen, és a *Skyer sgang lugs kyi rta mgrin gsang sgrub kyi sgrub thabs bdud dpung 'joms pa'i rdo rje'i sgom rim rta mchog rol pa'i dgongs rgyan* (56ff. Vol. 6. pp. 551-662. "A démonok seregét legyőző vadzsra" című *skyer-sgang* hagyományvonal szerinti Hayagrīva-Guhyasādhana szādhanā meditációjának fokozatai, „A Paramāśva megjelenés gondolatának éke”), amely a műhöz tartozó bhāvanākrama, a *Bdud dpung 'joms pa'i rdo rje Skyer sgang lugs kyi rta mgrin gsang sgrub* meditáció lépéseit taglalja.

E két művet szintén az ötödik stong-'khor írta. A fent említett ötvenkét mű nagy részét a harmadik thu'u-bkwan gyűjtötte, majd javítva újra kiadta, kisebb részét ő maga alkotta.

A *Bdud-dpung 'joms-pa'i rdo-rje*-ben az ötödik stong-'khor többször hivatkozik a második, a harmadik és az ötödik dalai láma és az első pancshen láma ide vonatkozó műveire, 'Jam-dbyangs grags-pa (17. század): *Rin-chen mdzes-pa'i phra-tshoms* („A gyönyörű drágakő foglalata”) című kommentárjára, idézi a *Ratna Gling-pa*-féle (1403-1479) Hayagrīva-Guhyasamāját és említi *Gter-bdag gling-pa 'Gyur-med rdo-rje* (1646-1714): *Gtor-ma cha gsum-gyi cho-ga* („A három részes gtor-ma felajánlás rituáléja”) című munkáját. E művek pontos címét a Bibliográfiában közlöm. A szerző többször említi a *Yang-gsang* Hayagrīva kultuszt, és az ötödik dalai láma által ajánlott *Zur* tradíció egy amulettleírását, ám pontos címeket nem közöl.

A szádhana hagyománylánca

A *Bdud-dpung 'joms-pa'i rdo-rje* című szádhanában két helyen olvashatjuk a *skyer-sgang-pa* Hayagrīva kultusz hagyománylancát. Először a 3/1 fejezetben (3/1: Az oltár elkészítése, a hagyományvonal felidézése és a kérés 227/1 - 228/2), másodszor a 3/5.4 fejezetben (3/5 Tisztelő áldozat és fő gtor-ma felajánlások a központi istenségnek és kíséretének 229/4 - 238/5; 3/5.4 A tisztelő áldozat felajánlása (t. *nyer-spyod*, sz. *upacāra*): külső-, belső- és nektáráldozat 232/5 - 234/2). A hagyománylánc lámáinak felsorolása e két helyen nem teljesen egyezik egymással. (3r/227/2-6. és 6r-6v/233/4-234/1.)

Végigtekintve a TBRC forrásai alapján összeállított kivonatos életrajzokon, megállapítható, hogy az ötödik stong-'khor által leírt *Skyer-sgang-pa* Hayagrīva-Guhyasādhana hagyománylánc történelmi személyek neveit tartalmazza, a tibeti nyelvű *rnam-thar*-ok és egyéb életrajzi, történelmi, vallás- és egyháztörténeti művek adatai alapján a valós kronológia és mester-tanítvány viszony szerinti sorrendben. (4. fejezet)¹

Arra a kérdésre, hogy vajon miért különbözik egymástól a két hagyománylánc (3r előkészületek és 6r-6v fő áldozat), kézenfekvő válasz az, hogy a tanítási lánc egy, vagy több ponton elágazott, a beavatást több tanítványnak adták tovább, és így a stong-'khor a második helyen (6r-6v), a fő áldozat idején egy ilyen, általa fontosnak tartott elágazást is felsorol.

¹ Az ide vonatkozó életrajzi források pontos hivatkozásait lásd a TBRC adatbázisában.

A *Bdud-dpung 'joms-pa'i rdo-rje*-ben a stong-'khor hivatkozik a második, a harmadik és az ötödik dalai láma és az első pancshen láma ide vonatkozó műveire, amelyek közül az ötödik dalai láma írása pontosan a *Skyer-sgang-pa*-féle hagyományhoz kapcsolódik, míg a többi Guhyasādhana Hayagrīva szādhana. A különbözőség okait vizsgálva, így elképzelhető az, hogy a stong-'khor a két eltérő hagyományláncot különböző művekből vette át, egyiket az előkészítő fázishoz, másikat a fő áldozathoz, amelyek talán az általa tanulmányozott, alapul vett művekben is a megfelelő helyeken szerepeltek. E feltevés igazolására további kutatások szükségesek. A thu'u-bkwan gyűjteményében megtalálható *Skyer-sgang-pa* Guhyasādhana Hayagrīva szādhanák és más műfaji megjelölésű művek elemzése választ adhat e kérdésre.

A szādhana szerkezete:

1. Bevezetés 224/1 – 3

2. Elöljáró szavak 224/3 - 226/6

2/1: A *gter-ma*-hagyomány története, a szādhana átadása *Skyer-sgang-pa* lámának. A *Skyer-sgang* Guhyasādhana Hayagrīva hagyományvonal kezdetének részletes elbeszélése.

2/2: A *gter-ma*-szövegre vonatkozó megjegyzések, a szādhana által elérhető célok rövid bemutatása.

3. A szādhana gyakorlata 226/6 - 249/3

3/1: Az oltár elkészítése, a hagyományvonal felidézése és a kérés 227/1 - 228/2

3/2: Oltalomért folyamodás 228/2 - 3

3/3: Tudati felkészülések, ráhangolódás 228/3 - 229/1

- 1) tudati felkészülések
- 2) meditáció a négy mérhetetlenen
- 3) héttagú ima

3/4: Az akadályozó szellemek *gtor-májának* elkészítése és felajánlásának módja 229/1 - 4

3/5: Tisztelő áldozat és fő *gtor-ma* felajánlások a központi istenségnek és kíséretének
229/4 -238/5

✿ 3/5.1. Az evokáció kezdete, kérések 229/4 - 230/2

1) engesztelő szertartás

2) áldás és képességek kérése

✿ 3/5.2. Az áldozati *gtor-ma* felszentelése 230/2 - 5

✿ 3/5.3. Az istenség megidézése (*lha bskyed-pa*) 230/5 - 232/5

✿ 3/5.4. A tisztelő áldozat felajánlása (t. *nyer-spyod*, sz. *upacāra*) 232/5 - 234/2

1) külső áldozat

2) belső áldozat

3) nektáráldozat.

✿ 3/5.5. Fő *gtor-ma* felajánlások. 234/2 - 238/5

1) a lámáknak

2) a védőistenségnek

3) a tanvédő istenségeknek

4) a földszellemeknek

5) az akadályozóknak

6) pusztító rítus

3/6: A lakoma-áldozat (*tshogs*) 238/5 - 246/5

✿ 3/6.1. A lakoma-áldozat (*tshogs*) 238/5 - 241/5

1) Az általános felajánlás

2) A részekre osztott felajánlás

✿ 3/6.2. A beteljesítő és engesztelő áldozat (*bskang-bshags*) 241/5 - 244/4

✿ 3/6.3. A maradék szertartása (*lhag-ma'i cho-ga*) 244/4 - 246/5

3/7: A parancsoló áldozat (*chad-tho*) és fegyver-*gtor-ma* (*gtor-zor*) 246/5 - 248/2

- 1) A parancsoló áldozat
- 2) A fegyver-*gtor-ma*

3/8: Képességek kérése, beavatás, az istenség eltávozása 248/2 - 249/3

4. Függelék 249/3 - 251/5

- 1) a megközelítés és megvalósítás magyarázata (*bsnyen-bsgrub*)
- 2) az amulett, az égőáldozat, az elhárító áldozat (*gtor-bzlog*) és a felszentelés utasításai

5. Befejezés 251/5 - 252/3

6. Kolofón 252/3 - 253/1